

Mitrovics Gyula: Nevelésügyi feladataink a háború után. Debreczen, 1918. Csáthy Ferenc könyvkiadóvállalata. (K. 8-r. 68 l.) 3 K 40 f.

Schack Béla: Felső kereskedelmi iskoláink tanítás-tervének fejlődése. Budapest, 1918. Lampel R. (N. 8-r. 93 l.) 10 K.

Alexander Bernát: A háború után. Négy előadás. (A háborút mint nemzetnevelő. 1914. dec. 18. — A háború filozófiájáról. 1915. jan. 6. — Iskola és háború. 1916. márc. 17. — Művészet és háború. 1917. máj.) Magyar Könyvtár 905—907. sz. Budapest, 1918. Lampel R. (16-r. 80 l.) 1 K 50 f.

Somogyi Géza: A jövő nemzedék nevelése. Fischhof-nyomda. Kisppest. (N. 8-r. 15 l.)

Migray József: Szocializmus és népnevelés. Az oktatásügy reformjának alapkérdései. Táltos-Könyvtár 5—7. sz. Budapest, 1919. A Táltos kiadása. (K. 8-r. 128 l.) 6 K.

A régi és az új iskola. A népnevelés felszabadítása és a kommunista munka[-] és játékközösség a gyermeknevelésben. 1919. Kiadja a Közoktatásügyi Népbiztosság. (N. 8-r. 8 l.) 40 f.

Dr. Orel Géza: Szociális reformok iskoláinkban. 2. kiadás. Budapest, 1919. Lampel R. (8-r. 32 l.) 2 K 50 f.

Dr. Orel Géza: A tanoncoktatás kérdésének megoldása. Budapest, 1919. Lampel R. (8-r. 24 l.) 2 K.

Kner Imre: Ipari nevelés és iparművészet. Gyoma, 1919. A szerző kiadása. (8-r. 31 l.)

SZEMLE.

Feladataink a tanítóképzés terén.

A nemzetnevelésnek nagy és előttünk mindenk felett álló célját kívánjuk szolgálni, amikor a magyar köznevelés terén való legközelebbi tennivalókkal foglalkozunk. E legközelebbi tennivalók közé tartozik a tanítóképzőknek olyan irányú fejlesztése, hogy a belőlük kikerült tanítók közelebb hozzák a népiskolát az élethez, a népiskolában a magyar nemzeti eszmény gondolata érvényesüljön s a népiskola révén a nemzet gondolata erősödjék.

Régi igazság, hogy a nevelő a nevelés eszményeinek és végcéljának kitűzésekor a jövőbe néz; abba a jövő időbe, melyet el szeretne érni s melynek eléréséhez méri a munkáját. Ámde épp ilyen régóta vallott másik igazság, hogy a nevelőnek s a köznevelés ügyén gondolkodónak a mai állapotokból kell kiindulnia, a nemzetnek mai állapotával, a mai gyermekekkel, a közoktatásügynek jelenlegi helyzetével kell számot vetnie, amikor munkálkodásának tervezetét el-

készíti vagy az oktatás függő kérdéseinek megoldásán gondolkodik. Csak azt a nevelői gondolkozást, törekvést és irányítást kísérheti igazi siker, amelyik a jelen idő által adott helyzetre épít, de úgy épít, hogy a munkához az eszméket, az irányt s az elérendő végcélt annak a jobb, tökéletesebb és nemesebb jövőnek a fényétől nyeri, amelyet lelki szemei előtt lát, amely után lélekkel vágyódik, amelyet el szeretne érni, amikor nemzete rábízott emberkincsének neveléséhez, oktatásához hozzáfog.

A nevelésnek ilyen irányú felfogása vezet bennünket, mikor azoknak a feladatoknak megoldásával foglalkozunk, amelyek a tanítóképzés terén a jövőben ránk várnak. Olyan tanítókat kell nevelnünk, akik a népiskolát az egész országban mindenütt a mai kor szükségleteinek megfelelően tökéletesebbé, s így a társadalomra és minden egyes tagjára is hasznosabbá teszik; akiknek lelkében a nemzet gondolata uralkodik, akik nemzeti tudatosságra nevelik a gyermeket és ilyen irányú munkájukkal az iskola révén a felnőttekre is hasonló irányban hatnak.

E kettős cél érdekében feltétlenül szükséges, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok 1. a mai népiskolai állapotokat s 2. a tanítóképzés múltját és jelenlegi állapotát jól ismerjék. Csak ennek nyomán várhatjuk a tanítóképző-intézeti tanári hivatás tudatosságának kifejlődését. A tanítóképző-intézeti tanárnak — minthogy a tanítók tanítója — minden más iskola tanáránál jobban, tudatosabban kell éreznie, mire neveli tanítványait, milyen munkára készülnek azok elő, mily szerepet tölt be ő s milyen szerepet töltenek be majd tanítványai a nemzet életében. Ha a tanítóképző-intézeti tanár mindezt meggondolja, belátja, milyen fontos az ő munkája a nemzet életében; ha pedig eme tudatosságra jutott, munkájában a nemzeti öntudat gondolata fog uralkodni, s tanítványait, a nemzet jövőendő tanítóit is úgy fogja képezni, hogy azoknak a lelkében is a nemzeti gondolat fog uralkodni.

Hogy ezt elérjük, legelőször is nemcsak megengedhetőnek, hanem egyenesen szükségesnek is tartjuk, hogy tanítóképzőinkben olyan tanárok is legyenek, akik előbb népiskolában tanítottak. Az ilyen tanár gyakorlatból is jól ismeri a népiskolai nevelés-oktatás munkáját; mint tanító megismerte a népiskolai tanítók helyzetét és közszellemét; a tanítók közt munkálkodván, megértette a népiskolai tanítótság rendi törekvéseit, vágyait és követeléseit. Az ilyen tanár a maga tanítói életében közvetlen összeköttetésben állván a népiskolai tanulókkal szülőivel, valamint a népiskolára hatást gyakorló közigazgatással s a hatóságokkal, jól ismeri a népiskola és a szülői ház közötti kapcsolatot s ennek a kapcsolatnak legbenső rugóit, valamint azokat a feladatokat, melyek e téren még megoldásra várnak. A népiskolai

tanítóból lett tanítóképző-tanárok olyan szellemet visznek magukkal a tanítóképző-intézet tanári karába s olyan szellemben fogják képezni a növendékeket, amely szellem csak igen kedvező hatásokban nyilvánulhat meg. A népiskolai tanítói és tanítóképző-intézeti tanári működésnek egyazon személyben való ilyen összekapcsolódása a legjobb és legbiztosabb módja annak, hogy a hivatása magaslatán álló tanítóképző tanár valódi és mély irányító hatást gyakorolhasson növendékeire nem csupán a tantárgyába vágó szakkérdésekben és a szakismeretek terén, hanem a tanítói hivatás felfogásának, gyakorlásának nem kevésbé fontos irányítása és megalapozása, más szóval a helyes tanítói szellem terjesztése tekintetében is. Elvitathatatlan igazság, hogy a tanítói gyakorlattal is bíró tanítóképző tanárok a legalkalmasabbak arra, hogy a tanítóképzőkben a gyakorlatibb szempontok képviselői legyenek, mert sok olyan tanácsot és útmutatást adhatnak a leendő tanítóknak, amely tanácsok és útmutatások nyomán a kezdők előbb és jobban feltalálják magukat az iskolában. Ha pedig ilyen gyakorlati értékű oktatást is adnak, ezzel a népiskola munkájának színvonala is emelkedni fog, mert sok kezdő tanítónak próbálkozásokra vesztegetendő munkaereje azonnal helyesebb irányú, tehát eredményesebb munkára fog jutni. Az elemi és esetleg polgári népiskolai tanítói gyakorlattal is bíró tanítóképző-tanár gyakorlati működése folytán megismerte a különböző életkorú növendékek nevelésének és oktatásának különbségeit, de megismerte az egyezőt, a mindig szem előtt tartandó szempontokat is, tehát tudatában van a nevelő munka főszempontjainak épp úgy, mint az egyes iskolák külön-külön igényeinek, feladatainak és a bennük folyó munka sajátosságainak.

Mikor így gondolkozunk, korántsem kívánóok a tanítóképzésnek mai színvonalát visszasülyeszteni arra a régi színvonalra, amikor egyik-másik tanítóképző-intézetben alig volt ilyen intézetre képesített tanár. Maradjon meg a tanítóképző-intézeti tanárképzésnek mostani rendje. Csupán azt sürgetjük, hogy az elemi vagy polgári népiskolában működő, elemi és polgári iskolai tanítói oklevéllel bíró tanítók is beiratkozhasanak arra a kétéves egyetemi tanulmányra, amely ma a tanítóképző-tanári elméleti szakképzettséget nyújtja. Adjunk módot arra, hogy a törekvő, magát képezni vágyó gyakorló elemi és polgári népiskolai tanítóból a törvényes elméleti képesítés megszerzése után tanítóképző-intézeti tanár lehessen. Nincs tisztviselőpálya, ahol gátat vetnének a tisztviselőnek továbbképzése és ez úton való érvényesülése elé, csupán a közoktatás terén látunk ilyen felfogást. Sajnálatos bizonyosságul hozzuk fel szavaink példázására, hogy hazánk fővárosa egyenesen erre a törekvést, önképzést, önbecsérzést tompító elvre építette fel új fizetési szabályzatát!

Talán nem túlozunk, amikor úgy véljük, hogy felfogásunkban hazánk tanítóságának egésze osztozik és kívánságunkkal a közhangulatot, a tanítóság összességének vágyát fejezzük ki. De nem csupán jelesebb és törekvő tanítóinknak fontos érdeke, hogy tovább is fokozatosan érvényesülhessenek, hanem — mint föntebb vázlatosan rajzoltuk — tanítóképzésünk is csak nyerne vele, ha a tanítóképző-intézeti tanárképzőből kikerülő, elméletileg képzett, de népiskolai tanítói gyakorlattal nem bíró, a népiskolai tanítói munkát és életet nem ismerő tanárok karába olyan tanárok is bejutnának, akik az elméleti képzettség megszerzésén kívül gazdag elemi (esetleg még polgári) iskolai tanítói gyakorlatot is visznek oda magukkal.

Semmiképpen nem látjuk be, hogy az elemi és polgári népiskolai tanítói oklevéllel bíró gyakorló tanítót miért nem bocsátják ma az egyetemre, ahol az Apponyi-kollégium hallgatói szakképzettségüket nyerik. Nem értjük meg, mennyivel ér kevesebbet a talán 10—15 éves elemi és polgári népiskolai gyakorlattal bíró népnevelő annál az ifjú tanárjelöltnél, aki az iskolát csak a gyakorlati tanítás óráiból ismeri, s aki az évek hosszú során át szerzett tanítói gyakorlattal szemben még csupán a «kollégiumi életben való részvételt» tudja felmutatni. Közoktatásunk intézői talán a tanítóképző-intézetek színvonalát féltik azoktól a népiskolai tanítóktól, akik igazán ismerik a népiskolai nevelés-oktatásnak elméleti és gyakorlati munkáját, s évek munkájával szerzett tapasztalatból tudják, látják, érzik és értékelik azt, hogy milyen munkára és hivatásra kell képezni a tanítójelölteket.

Ez az elzárkozás már tovább nem tartható fenn. Nem tartható fenn abban az időben, amikor néhány hónapos tanfolyamon sebtiben képzett tanárokkal akarnak a tanítóképző-intézeti tanárihiányon segíteni.

Ezelőtt is nem egy olyan népiskolai tanító törekedett tanítóképző-intézeti képesítés megszerzésére, akinek éppen olyan jeles polgári iskolai oklevele volt, mint annak a tanárjelöltnek, aki a kollégiumi életben való tevékeny részvétel alapján egyetemi előadásokra járhatott. Ámde kérvényét elutasították, mert elemi vagy polgári iskolai állása volt s ezt a családos ember nem hagyhatta ott. Az egyetemre eljárhatott s vizsgázhatott volna, de a kollégiumi életben nem vehetett részt. Sok törekvő tanító érettségét tett tehát és így iratkozott be az egyetemre. Ott nem kívánták tőle, hogy megélhetésének forrásáról lemondjon. Amikor aztán a tanítói munka mellett megszerzett érettségi bizonyítvány és a tanítói munka mellett letett egyetemi vizsgák után a tanító középiskolai tanári oklevelet kapott, oklevelével a kollégiumi életben való részvétel nélkül is akadály nélkül kaphatott volna tanítóképző-intézeti tanári állást. Azért

írjuk, hogy kaphatott volna, mert középiskolai tanári oklevelével most már nem pályázott tanítóképző-tanári állásra, hanem gazdag tanítói ismereteit valamelyik középiskolába vitte és ott érvényesítette.

A tanítóképző-intézeti tanári szaktudást nyújtó egyetemi tanulmányt azért is meg kellene nyitni a polgári iskolai képesítésű néptanítók előtt, hogy több tanítóképző-tanárunk legyen, mint amennyit évenként a tanítóképző-intézetek kívánnak. Ezzel azt érnők el, hogy a tanítóképző tanári oklevellel bíró kezdő tanároknak egy része egy-két évig elemi vagy polgári népiskolában kapna állást és szerezne olyan tanítói gyakorlatot, melyet utóbb a tanítóképző-intézetben az ott folyó munkának javára fordíthatna. Nem csodálkozunk, ha gondolkodásunk a megütközés szavát váltja ki azokból, akik köznevelésünknek legfőbb érdekeit is teljesen az egyének érdekéből nézik és értékelik. Nem látjuk be, miért ne kezdhethé a tanítóképző-intézet tanároknak egy része pályáját népiskolában, tehát abban az iskolában; amelynek vezetésére tanítókat, mestereket képezni az ő életcélja.

Ezek volnának hitünk szerint legalkalmasabb módjai annak, hogy 1. elegendő tanítóképző-intézeti tanárunk legyen, 2. a tanítóképző-intézeti tanár ismerje a mai népiskolát. A tanítóképző tanárnak azonban tovább is figyelemmel kell kísérnie a népiskolát. Ezt úgy érheti el, ha 1. időnként egy-egy órára meglátogatja valamelyik népiskolát; 2. részt vesz a népiskolai tanítóság gyűlésein; 3. iskolaszéki tagságot vállal; 4. általában teljes figyelemmel kíséri a tanítói rend munkáját, tevékenységét és mozgalmait és a tanítóképző-intézeti tanári működést elsősorban érintő szakfolyóiratokon és szakmunkákon kívül figyelemmel olvassa a népiskolák nagyobb szaklapjait és a népi iskolai tanítás körébe vágó új munkákat, az új tankönyveket stb.; 5. a népművelő mozgalmakban való részvétel elöl sem zárkozhatik el.

Ami azt a második fontos feladatot illeti, hogy a tanítóképző-tanár alaposan megismerje a tanárképző-intézetnek és tanári testületnek multját és jelenét, szóval egész történeti fejlődését, az idevágó és legközelebbi teendők tekintetében Imre Sándornak nem régen megjelent cikkére utalunk.¹

Legelső szükséglet a magyar tanítóképzés története. Ezzel kapcsolatban nagyon kívánatos, hogy elkészüljön a tanítóképző-tanárok országos egyesületének története. A mai állapot megismerése végett szükség van rendszeres összefoglalások közlésére a tanítóképzésnek egy-egy évéről. Sok tanítóképző-intézeti tanár foglalkozik gyermektanulmánnyal és lélektannal; szükséges volna, ha a tanárok és tanár-

¹ Dr. Imre Sándor: *Bevezetés a tanítóképző-intézeti tanári hivatásba.* (A Magyar Tanítóképzőnek 1917 januári számában.)

jelöltek részére összeállítaná valaki az elemi iskolai és tanítóképző-intézeti növendékek lélektanát. Egybe kellene állítani a tanítóképző-intézeti tanári munkát jellemző vonásokat. Majdnem hiányzik irodalmunkból a tanító lélektanára még az utalás is. Szükséges volna, ha a tapasztaltabb tanárok ez irányban jó megfigyeléseket közölnének. (Éppen ezért szívesen felemlítjük Szabó Lászlónak *Adatok a tanító lélektanához* c. tanulmányát; székfoglaló a M. Pædagogiai Társaságban 1916 márc. 17-én.) Szükséges volna megírni az egyes tantárgyak tanításának történetét, össze kellene állítani a tanítóképzésnek magyar irodalmát.

Ezeket tartjuk legközelebbi feladatainknak a tanítóképzés terén. A népnevelés mérhetetlen fontosságának tudatában tegyünk meg minél előbb minden lehető a tanítóképző-intézetben folyó munkának mélyítésére s a tanítóképzőknek a mai kor szükségleteinek megfelelő tökéletesebbé tételére.

Kováts Alajos.

Politizálás az iskolában.

Politikai vitatkozások alól nem igen vonhatta ki magát az ember sem a háború előtt, sem a háború alatt és nem vonhatjuk ki magunkat most sem. A viták — aszerint, hogy hol és kik között — nagyon sokféle hangnemben folynak; hol enyhébb, hol szenvedélyesebb formát öltenek s nem egyszer keserű kifakadásokra adnak alkalmat. Az a kérdés most már, hogy az iskola vagy a tanári szoba szorgalmi időben alkalmas-e politikai vita-csatákra? Szabad-e politikai vitákat rendezni ott, ahol a becsületes iskolai politikának oly sok kérdése kifejtésre vár? Fontosaknak tartom ezeket a kérdéseket s szeretnék teljes elfogulatlansággal felelni rájuk.

Lássuk először az óráközi szünetek mikénti felhasználásának azt a példáját, mely úgyszólván rendszerré lett majdnem minden iskolában.

Az óráközi szünetek alatt a tanár is, a tanítvány is pihenni szeretne. A gyermeknél a pihenés sétálásban, szaladgálásban és játékban nyilvánul. A tanár pihenő foglalkozásképpen szeretne olvasgatni, órára előkészülni (erre is van még eset!), esetleg csendes társalgás vagy dolgozatjavítás közben egy cigarettát elszívni. Boldog az a szaktanár, akinek szertára van s csakugyan azt a pihenő foglalkozást választhatja, amely neki jól esik. De a többi tanár a testületi szobára van utalva s jaj annak a szegény tanárnak, aki ott a heves politikai szócsaták közben saját akarata szerinti pihenést szeretne biztosítani magának. Önkénytelenül is belesodródik a vitatkozásba s